NEM-MÚLÓ NYUGTALANSÁG

Andrássy Lajos verseskönyve

Ismerem az indulatokat, a vergődéseket, az örömöket, a harcokat és a feljajdulásokat, amelyek versbe szökkentek. Sokszor győzködtük egymást értük, hiszen a költő „civilben" is cipeli őket, szavaiban, gondolataiban. Egyetértettünk és veszekedtünk, bólogattunk és tiltakoztunk. Ritka élmény ezekkel a gondolatokkal újra találkozni, immár versekben, életműben, elegáns kötetben. És most, hogy olvasgatom költő barátom új verseskönyvét, a *Nem-múló nyugtalanságot*, nem tudom magam elválasztani a szenvedélyes vitáktól. S egyáltalán attól a szenvedélytől, amely *Andrássy* Lajost a hétköznapi életben is jellemzi, nemcsak versei ünneplőjében. Azt mondhatnám, nincs ennek partja, vége, nagy tüzek égnek ebben az emberben, olthatatlan szenvedélyek. És a versekben? Ott is. Olyan ember, aki minden sort, minden strófát valami nagy és tisztességes emberi cél érdekében ír le. Mondhatnám úgy is: a szocializmus érdekében, a kommunista meggyőződés és meggyőzés érdekében. Vallja is ezt, ars poeticája. Egy helyütt így ír erről:

Verseimben az üllő és a kalapács szava szól
nem a hárfa zenél: dübörögve a rímet
a vas muzsikál, súlyosan, ahogy a gép duruzsol

S a hasonlat hasonlatra ragadja a prózai embert is.. Egy verseskönyvet az ember legszívesebben egy szimfonikus zenekarhoz hasonlít. Hiszen a költő az ember bensőjében élő minden hangszeren játszik, játszania kell. Andrássy Lajos költészetében azonban nem szólal meg a hangszerek és az érzelmek e sokasága — leginkább a fúvósok és a dobok beszélnek. Futná ugyan tehetségéből e sokszínűségre is — de ő makacsson és következetesen ragaszkodik ehhez a hangszereléshez. Mindig perlekedik, vitatkozik, sokszor önmagával, sokszor másokkal, sokszor fantomokkal. Mert eleme a harc. Kívánja, vívja, oly annyira, hogy az néha már teljesen önmagáért való. Rokonszenves magatartás ez, de egyúttal el is szegényíthet egy költészetet. Néha didaktikussá, proklamálóvá teszi, máskor kérkedésnek tünteti fel a mindenáron való vállalást, a mindig és mindennel való perlekedést. Hiszen ahol sok a kinyilatkoztatás, az időszerűségekre való reagálás — ott kevesebb a lírai és gondolati felfedezés. Andrássy gyakran úgy érzi, erről vagy arról az aktualitásról írnia, vallania kell. Nem szeretném erről lebeszélni. Erre biztatjuk íróinkat, költőinket. De korántse tekintsék ezt valami végtelen társadalmi elvárásnak. A betű maradandóságának rangján való kifejezés igényére vonatkozik ez. A költővel szemben tehát mégis az a legnagyobb elvárás, hogy tartós esztétikai, művészeti szolgálatot tegyen.

Furcsa szerepet vállalok magamra ebben a kritikában. Arról akarom lebeszélni Andrássyt, amire pedig minden költőt illenék éppen rábeszélni. Hogy éljen itt velünk naponta, és lélegezzen is velünk! Mert Andrássy, nem éppen utolsó és lebecsülendő költői hivatástudatból, talán éppen mindent pótolni szeretne, amit mások mulasztanak. Túlontúl markáns akar lenni — mások közéleti gyengeségének ellensúlyozására. Mindent akar vállalni — minthogy mások gyakran keveset vállalnak. De miért az ő dolga lenne éppen ez az „egyensúlyozás"? Neki, mint minden költőnek, önmagában kell harmóniát teremteni — s nem mások helyett. Csak így tud harmóniát sugározni, csak így tud hitet és bizakodást kölcsönözni.

Különös költői alkat Andrássy. Sok szempontból talán még bigott is. S ezt vállalja, vallja, hirdeti. Pedig erre nem adhatja áldását, aki bízik a tehetségében, várja és figyeli sorait. Nincs külön elhivatottsága neki sem! Nem vagyunk általában gyengébbek, rosszabbak, esendőbbek, mint a költő, aki helyettünk is és nevünkben is szól. Így sok minden póznak tetszik ebben a szenvedélyes és szép kötetben, amire vártunk, aminek drukkoltunk, hiszen évek műhelygondja van benne. Mit jelentsen ez? Szeretnénk gyakrabban tettenérni a privátembert, aminek itt nyomvonalai vannak csak a kötetben. Nem gyengeségeit firtatom, csak töprengéseit; nem lázadásait, csak érzelmi hullámzásait; nem is vergődéseit, csak gondjainak egyénítését. A magánélet lírájában még csak-csak „megadja" magát — a közéleti lírában azonban már tüntetően hajthatatlan. *Sóhaj hosszasan* című verse mutatja igazán, milyen mélyen, milyen emberi módon tud megszenvedni. Miért olyan egyszerű minden — helytállás, jövő, politika stb. — amikor a közéletből merít témát?

Olykor elnehezül Andrássy költészete — s azt hiszem, ezért, ezekért. Magas hőfokon ég ugyan mindig, s ezt soha senki le nem kicsinyelheti, de nemesebb érceket kellene kiolvasztania ennek a tűznek! Eszembe sincs szembeállítani a praktikus politikát és a költészetet — de most az ő szavaival kérdem: miért mindig az üllő és a kalapács, s miért oly ritkán a hárfa, a fagott, a hegedű? Ezek a „hangszerek" nem idegenek, egy költő műhelyében nem is lehetnek azok a „mindennapi" kórusban sem.

Lehet, hogy szigorúak ezek a sorok, de a barátság és a tisztelet jogán fogalmazom őket. Lehet, hogy nem is újak az észrevételeim, de Andrássy új verseskönyvének megjelenése alkalmából ismét aktuálisak. Lehet, hogy sok neheztelés éri érte a házam táját, mégis megfogalmazom, téves költői álláspont azt hinni, gondolni, hogy a világ és az eszme lelkiismerete nyugszik a versíró művész vállán. Sokkal bonyolultabb a világ, az eszme, a szolgálat, s minden, minthogy ünnepélyes vállalásokkal és kinyilatkoztatásokkal napirendre térhetnénk fölötte.

Mégis, mindennek ellenére, sőt, ezekkel együtt, szeretnivaló költészet az Andrássyé. Hitelessége, szenvedélyessége, azonosulása miatt. Hőfoka miatt. S gyakran kifejezésének tömörsége, finomsága, vagy akár éppen nyersesége miatt. Hiszen a kötet egyenetlenségei akár egyéníthetik is. Amit bírálatképpen felhoztam, erénnyé is válthatja bárki. De hogy nem közönséges versgyűjtemény, azt már abból is megsejthetjük, hogy egyetlen recenzensben is ilyen sokféle indulatot vált ki. Vita lesz a Nem-múló nyugtalanság körül, bizonyosan. S lehet, hogy ebben a vitában a költőnek lesz igaza, aki mindig is szerette az embereket meghökkenteni.

Az elegáns, reprezentatív szép kötet a *Magvető* kiadásában jelent meg, s a *Szegedi Nyomda* kitűnő szakembereit is dicséri.

Sz. Simon István

Cs. Valadka

KÉREM A PANASZKÖNYVET!

A divatszalon vezetője becsukta a panaszkönyvet és felsóhajtott. Ugyanis tegnap így szóltak hozzá az igazgatóságon:

— Ha csak egyetlen újabb panaszt beírnak ebbe a könyvbe, rögtön visszaküldjük a varrodába!... — Nem a panaszkönyvet, hanem a vezetőnőt.

A megrendelések pontatlan teljesítése, a határidők folytonos tologatása, s egyebek miatt panaszkodtak a megrendelők.

Igaz, akadt egy dicsérő beírás is: „Szalonjukban kitűnő bársonynadrágokat varrtak számomra. Viselem is mindet, amíg el nem nyüvöm. Hálás köszönettel: Pjatrasz". — Ez az elismerő nyilatkozat azonban nem sokat számított, mivel a szalon vezetőnőjének egyik távoli rokonától származott.

„Ó, csak jönne már egyszer egy igazi hálás kliens!" — sóhajtozott keservesen a vezetőnő.

Nem sokáig sóhajtozhatott, mert a szalonba egy szemrevaló fiatal lány lépett be. Az üzletvezetőnő eldugta a panaszkönyvet, s a lány elé sietett. Ugyanazt a lányt ismerte fel a belépőben, aki egy héttel ezelőtt megtagadta a menyasszonyi ruha átvételét. Zokogva kiabálta, hogy a ruhát „ellőtték", az esküvőt emiatt egy teljes héttel el kell halasztaniuk.

— Jó napot, jó napot! — turbékolta az üzletvezetőnő. — Kérem, foglaljon helyet. Átalakítottuk a menyasszonyi ruháját. Fel lehet próbálni, azonnal hívom a varrónőt.

— Nem kell! — szakította félbe határozottan a lány. — Nem fogom felpróbálni.

Az üzletvezetőnő azonban már hozta is a leheletfinom ruhát.

— Nézze, milyen álomszépen átalakítottuk... Próbálja csak fel, legyen olyan kedves...

— Nem próbálok fel semmit. Csomagolják be és azonnal adják ide a panaszkönyvet!

— Aranyoskám! Ne tegyen már teljesen tönkre bennünket! Hiszen a jóval nagyobb üzemekben is akadnak hibák... Még a négylábú is meg-megbotlik néha...

— Kérem a panaszkönyvet! — ismételte határozottan a lány.

Az üzletvezetőnő átnyújtotta a panaszkönyvet és reszkető kezekkel csomagolta be a ruhát.

A lány fogta a csomagot, köszönt, és eltávozott.

A panaszkönyv utolsó oldalán pedig a következőket olvashatta a divatszalon vezetőnője:

„...ha Önök nem rontották volna el a múltkor a menyasszonyi ruhámat, akkor már férjhez mentem volna. Viszont az egy hét alatt, amíg a ruhát újravarrták, sikerült alaposabban kismernem azt a férfit, aki feleségül akart venni. Hálás köszönettel tartozom a divatszalon dolgozóinak: késedelmükkel megakadályoztak abban, hogy elrontsam az életemet".

Fordította:
Krecsmáry László

FILODENDRON

Születésnapomra egy nagy cserépben pompázó filodendront kaptam ajándékba. Feleségem megtetézte az ajándékot egy színes díszedénnyel, ebbe került bele a cserép. És ezzel elkezdődött a kálváriám.

Másnap reggel, amikor a fürdőszobába mentem, hitvesem rámkiáltott:

— Csukd be gyorsan az ajtót, a filodendronnak árt a huzat.

Délelőtt a munkahelyről telefonált nekem. Értekezletről hívatott ki.

— Rohanj haza, a filodendront az ablak mellett hagytam. Ha egész délelőtt rásüt a nap, vége lesz, megsárgul.

Siettem haza és a cserepet elhúztam az ablaktól.

Vasárnap csak paprikáskrumpli volt ebédre. Feleségem megmagyarázta:

— Ha négy héten át olcsón megúszszuk a vasárnapi ebédet, akkor a megtakarított pénzen virágállványt vehetünk a filodendronnak.

Nekem kellett öntözni. Egyszer sok, egyszer kevés vizet öntöttem rá. Úgy kellett vigyázni a négy zöld levélre, mint egy csecsemőre. Ha mellette mentem el, feleségem elsápadt:

— Hozzáérsz, letöröd a levelet!

Vendégeink sorra megsértődtek, mert mindig rájuk szólt, hogy vigyázzanak, amikor a növény közelében ültek le.

Egy napon egy régi levél sárgulni kezdett. Ennek persze én voltam az oka.

— Nem csuktad be az ajtót, ráengedted a napot, agyonöntözted — vádolt a feleségem.

Megsértődtem a filodendront. Érdeklődtem egy szakértőnél, hogy mi az élettartama egy ilyen növénynek. Megtudtam, hogy évtizedekig is megkeseríthet az életemet.

Aznap éjjel gyönyörű álmom volt. Azt álmodtam, hogy feleségem elajándékozta a filodendront. És ebből a szép álmomból ébresztett fel hajnaltájt azzal, hogy este elfelejtettük megöntözni a növényt.

Határoztam... Másnap volt a sógorom névnapja, neki ajándékoztam a cserép filodendront. Feleségemnek kárpótlásul húsz gyönyörű rózsát vettem.

Most azokat öntözöm.

Palásti László

KOPASZ MÁRTA GRAFIKÁI

Érdekes, exkluzív munkán dolgozik a lapunkat előállító Szegedi Nyomda: egy bibliofil kiadvány számára 100 nyomatot készít Kopasz Márta szegedi grafikusművész alkotásaiból. A kiadvány anyaga annak a nemzetközi Ex libris és kisgrafika tárlat alkotásaiból összeállított válogatás, amelyet tavaly nyáron rendeztek az olaszországi Comóban. A kiállításon 13 állam meghívott művészei vettek részt és a kongresszus, melyet a bemutatóval egy időben tartottak, vezetősége elhatározta, hogy a legjobb metszetekből bibliofil könyvet készít.

Összeállításunkban bemutatunk néhány grafikát Kopasz Márta műveiből, amelyek az album számára készülnek.

Csontos Magda

NEM TÉMA

A lány a folyosó végén állt, felemelt karjára hajtotta a fejét, és sírt. Eléggé hangosan, mert azt hihette, nem hallja senki, messze volt a nagyteremtől a lezárt raktár mellett.

— Mi baja van?

A csapóajtót véletlenül nyitottam be. Ha már meghallottam, odamentem.

Felnézett. Hosszú, fekete haj keretében eltorzult, szép arc, a szeme körül a sírástól szétkenődött a festék. Hallgatott. Én se szóltam. Ő bírta kevesebb ideig. Fáradtan, közönyösen, de nem agresszíven, megszólalt.

— Minek kérdezi?

Tudtam, sablonos válaszra udvariasan megvigasztalódik, és elmegy. Ezt mondtam:

— Újságíró vagyok. Tudni szeretném, miért sír valaki a sötét folyosón egy üzemi rendezvényen, ahol láthatólag mindenki jókedvű. Hátha téma lehetne a maga bánata.

Enyhe haraggal, de fegyelmezetten válaszolt.

— Azért sírok, mert nagyon éhes vagyok és szomorú.

Jól volt öltözve. Előzőleg megnéztem az összejövetel résztvevőit, hozzájuk képest kirívóan jól. Éhes: mi az ördögért éhes?

— Jöjjön a büfébe, van szendvics.

— Nem. Nincs pénzem. Ne hívjon meg. Éhes akarok maradni.

Csinos, fiatal, elegáns lány 1968-ban, aki éhes és éhezni akar, de azért sír. Szabvány romantikahiány.

— Mióta nem evett?

— Ettem, de csak a befizetett ebédet eszem. Már egy hete. Nem az éhség miatt sírok. Az könnyebb, akármit is beszélnek.

— Hát mi miatt?

— A mentegetőzés miatt — és ekkor kezdett idegesen, sírósan remegni a hangja. — Már nem bírom, hogy folyton mentegetőznöm kell, és hogy hiába. És nem is értem, miért kell nekem folyton mentegetőznöm.

— Mióta kell mentegtőznie?

— Amióta itt vagyok — a kezével bizonytalan mozdulat, ami nyilván nem a mulatság helyére vonatkozott — szeptember óta egyfolytában.

— Jöjjön. Az irodában nincs senki. Törölje le a szeméről a festéket.

A kultúrház sablonos berendezésű irodája olyan személytelen volt, mint egy pályaudvar váróterme.

— Tavaly érettségiztem, 4,8-cal. Matematikából négyest kaptam. A felvételim jó volt, de hely hiányában mégsem vettek fel. Orvos akarok lenni. Lejöttem ide Pestről, ápolónőnek. Ősszel újra próbálom.

— Apám most is elintézhette volna, hogy felvegyenek. De én undorodom a protekciótól. Az iskolában annyit beszéltek ellene, én is megalázónak tartom. Apámat is megalázta volna a kérés, azokat is, akik teljesítik.

— Tudtam, nem lesz könnyű ápolónőnek lenni, de azt hittem, csak a kevés pénz és a sok munka miatt. Azt nem tudtam, hogy — keresi a szót —, nem fogadnak be az emberek és utálni fognak.

— Az első héten elkezdődött. Kérdeztek, én feleltem. Őszintén. Szerencsére azt nem kérdezték meg, hogy mennyit keresnek a szüleim. Most már tudom, nem is szabad megmondanom. Azt megmondtam, hogy apám magas vezető beosztásban van, anyám fordító. Valahogy az is szóba jött, hogy háztartási alkalmazottat tartanak, és se anyám, se én nem dolgoztunk otthon.